

Джейн ОСТЕН

НОРТЕНГЕРСЬКЕ АБАТСТВО

Роман

Розділ I

Навряд щоб хтось, коли-небудь забачивши Кетрін Морланд у дитинстві, міг подумати, що вона народжена стати героїнею роману. Становище в суспільстві, характери її батька й матері, її особисті якості та схильності — ніщо не провіщало цього. Її батько був священником, не затурканим і не бідним, дуже шанованим, мав звичайнісіньке ім'я Річард і не був вродливим. У нього були чималі статки, а до того ж ще дві парафії, тож тримати дочок у чорному тілі звички він не мав. Мати її була жінкою простою й практичною, вдачею добросердна і, як не дивно, на здоров'я не скаржилася. До народження Кетрін вона вже мала трьох синів, а давши життя дочці, згодом спородила на світ ще шістьох дітей, ростила їх усіх і насолоджувалася добрим здоров'ям. Родину, що має десятьох дітей, завжди називають чудовою родиною, де голів, рук і ніг цілком достатньо; але Морланди не могли претендувати на цей епітет, бо вони аж ніяк не вирізнялися привабливою зовнішністю; і Кетрін упродовж багатьох років була

такою ж незугарною, як і кожен з них. Вона була дуже худа й незграбна, шкіра — бліда, волосся — темне і пряме, риси обличчя — грубі, а щодо її вдачі, то вона ще менше пасувала для героїні роману. Їй завжди подобались усі хлопчачі ігри; крикетові вона віддавала перевагу не тільки перед ляльками, але навіть перед такими більш піднесеними дитячими розвагами, як виховання мишеняти, годування канарейки чи поливання трояндового куща. Праця в садочку була їй справді не до смаку, а якщо вона й збирала квіти, то робила це ніби на зло — принаймні так могло здатися, судячи з того, що вона завжди зривала саме ті квіти, торкатися яких їй забороняли. Такими були її схильності. І так само мало обіцяли їй здібності. Вона ніколи не могла щось вивчити чи зрозуміти, перш ніж хтось їй пояснить, — а часом і після того, бо вона подеколи бувала неуважною, а інколи навіть тупуватою. Упродовж трьох місяців мати втовкмачувала їй у голову «Прохання жебрака», і все ж її молодша сестра Саллі декламувала цього вірша краще. Не те щоб Кетрін була безнадійно недолугою — зовсім ні. Байку про «Зайця та його друзів» вона вивчила так само швидко, як це зробила б кожна англійська дівчинка. Мати хотіла, щоб вона навчалася музиці. І Кетрін була впевнена, що уроки музики їй сподобаються — адже вона так любила барабанити по клавішах старих занедбаних

клавікордів. Отже, у вісім років вона почала вчитися музиці. Вона провчилася рік, і їй забракло сили; і місіс Морланд, яка ніколи не примушувала своїх дочок робити те, до чого в них не було здібностей чи бажання, дозволила їй покинути музику. День, коли Кетрін розсталася з учителем музики, був одним із найщасливіших у її житті. Здібності дівчини до малювання теж не були винятковими, хоча, коли їй щастило випросити в матері конверт від листа чи якийсь інший клаптик паперу, вона використовувала його до самих країв, малюючи будиночки й деревця, курочок і курчаток, які мало чим відрізнялись одне від одного. Писати й рахувати її вчив батько, а уроки французької мови їй давала мати. Її успіхи не були блискучими, і вона всіляко ухилялася від занять. Але що за характер це був — дивний, незбагнений! За всіх ознак зіпсованості вона, проте, не була злою чи жорстокою, тільки подеколи бувала впертою, майже ніколи ні з ким не сварилася, була доброю з дітлахами, якщо не брати до уваги того, що інколи їй були властиві спалахи тиранства. Вона росла, однак, галасливою й пустотливою дитиною, відчувала огиду до чистоти й порядку і над усе на світі любила скочуватися по зеленому схилу пагорка за будинком.

Такою була Кетрін Морланд у десять років. У п'ятнадцять років вона погарнішала, почала

завивати волосся й мріяти про бали. Її обличчя округлилося, на щоках з'явився рум'янець, і її риси пом'якшали; очі стали виразнішими, а фігура — більш гармонійною. Вона перестала бути нечепурою й почала стежити за собою, зробившись не тільки гарненькою, але й охайною. І тепер їй було приємно чути розмови батька й матері щодо її зовнішності. «Кетрін починає виглядати зовсім непогано. Тепер вона майже гарненька!» — чула вона час від часу. І яке це було задоволення! Виглядати майже гарненькою для дівчини, яку упродовж перших п'ятнадцяти років життя вважали гидким каченям, — втіха значно відчутніша, ніж усі втіхи разом узяті, які випадають на долю дівчинки, що вродилася кралею.

Місіс Морланд була дуже доброю жінкою і хотіла, щоб її діти мали все, що їм слід мати. Але головний її клопіт полягав у тім, що вона народжувала й виховувала дітей, тож старші доньки опинялися мимохіть полишеними на самих себе. І тому було не дивно, що Кетрін, від природи позбавлена всього героїчного, у чотирнадцять років віддавала перевагу крикету, бейсболу, їзді верхи та прогулянкам перед читанням, принаймні перед серйозним читанням. Бо вона була не від того, щоб узяти до рук якусь книжку із захопливими розповідями. Але між п'ятнадцятьма й сімнадцятьма роками вона почала готуватися стати

героїнею. Вона прочитала всі твори, що їй належало прочитати героїням романів, яким необхідно мати запас цитат, таких корисних і втішливих у їхньому житті, що дуже мінливе в їхньому віці.

Від Поупа вона навчилася засуджувати тих, хто,

Прикинувшись нещасним, вислизнути прагне...

Від Грея дізналася, що

Самотньо квітне так багато квітів,
Втрачаючи в повітрі запах свій.

Томсон відкрив їй, що

Це так чудово...
Вчити молодих стріляти!

А з творів Шекспіра вона дістала величезний запас відомостей, і, зокрема, що

Найнепомітніша дрібниця
Не менше переконує ревнивця,
Ніж докази, що у Святім письмі;

що

Маленький жук, розчавлений ногою,
Таке ж страждання відчуває,
Як і гігант, що розстається зі своїм життям;

і що

Молода закохана жінка завжди виглядає
Неначе статуя Терпіння,
Що посміхається до Горя.

Щодо цього її успіхи були цілком задовільними, як і щодо багато чого іншого. Бо, хоч вона й не вміла писати сонети — вона привчила себе їх читати. І хоч їй, напевно, не судилося викликати захоплення у публіки виконанням на фортепіано прелюдії, яку сама написала, вона, однак, вміла подовгу слухати гру інших музикантів. Найвразливішим місцем Кетрін було малювання, на якому вона зовсім не розумілася — аж так, що її вміння малювати забракло б навіть на те, щоб зробити побіжний начерк профілю коханого. І, коли б вона й зробила таку спробу, все одно ніхто не сказав би, як невдало він виконаний. Тут вона не могла змагатися з жодною героїнею роману. Але досі про цю ваду вона навіть не знала, бо в неї не було коханого і їй нічого було намалювати. Попри те, що їй уже виповнилося сімнадцять років, вона ще не зустріла вартого уваги юнака, який міг би

полонити її серце, і жодного разу ніхто в неї не закохувався і навіть не захопився, бодай би на одну мить. Це й справді було дивним! Але чимало дивних речей можна пояснити, якщо дошукатися їх причин. Поблизу не було жодного лорда і навіть жодного баронета. Серед знайомих Морландів не було жодної родини, яка б виховала знайденого на порозі свого будинку хлопчика невідомого походження. У її батька не було вихованця, а місцевий сквайр не мав дітей.

Але якщо юній дамі судилося стати героїнею, вона нею стане, — дарма що її підвели сорок родин, які живуть по сусідству. Щось неодмінно станеться, і герой опиниться на її шляху.

Містер Аллен, якому належали майже всі землі навколо Фуллертона — села в Вілтширі, де жили Морланди, мав вирушити до Бата для лікування подагри; і його дружина, добросердна жінка, яка дуже любила міс Морланд і, мабуть, здогадувалася, що коли з юною леді не трапляється ніяких пригод у рідному селі, то їх слід шукати десь-інде, запросила Кетрін поїхати разом з ними. Містер і міс Морланд поставилися до цього запрошення цілком прихильно, а Кетрін була дуже задоволена.

Розділ II

До всього того, що вже було сказано про зовнішність і розумові здібності Кетрін Морланд у ту пору її життя, коли вона мала зазнати пригод, перебуваючи півтора місяця в Баті, читачеві можна повідомити — на той випадок, якщо наступні сторінки не дадуть йому певного уявлення про її душу, — що в неї було ніжне серце, відкрита й весела вдача, позбавлена будь-якої зарозумілості чи манірності, невимушені манери, які ще донедавна виказували дитячу незграбність і сором'язливість, приємне обличчя, що інколи здавалося навіть гарненьким, і, як і в багатьох сімнадцятилітніх дівчат, багато в чому недосвідчений розум.

Що ближчою була хвилина від'їзду, то більше непокоїлася місіс Морланд. Її люба Кетрін за час жахливої розлуки могла наразитися на безліч небезпек. Материнське серце млоїли погані передчуття, а в останні два-три дні перед від'їздом дочки у неї раз по раз наvertsалися на очі сльози. І, звичайно, під час прощальної розмови з материнських мудрих уст повинна була злетіти найважливіша й найкорисніша порада. У таку хвилину з її душі не могло не вихопитися застереження щодо підступних лордів і баронетів, які тільки про те й думають, щоб заманити юних дівчат до своїх віддалених маєтків. Та й чом би про

це не думати? Але місіс Морланд так мало знала про лордів і баронетів, що навіть не мала уявлення про їхню зіпсованість і не підозрювала про лихо, що його вони могли завдати її дочці своїми підступами. Її застереження обмежилися такими словами:

— Будь ласка, Кетрін, йдучи з балу, тепло закутуй шию, і мені б хотілося, щоб ти записувала свої витрати — я дам тобі для записів оцю маленьку книжечку.

Саллі, чи, вірніше, Сара (бо яка ж юна дама, що належить до кола незаможних дворян, досягнувши шістнадцяти років, зберігає своє справдешнє ім'я?), судячи з усього, мала стати на цей час близькою подругою й повірницею своєї сестри. Проте, хоч як це дивно, вона не наполягала на тому, щоб Кетрін надсилала їй листи з кожною поштою, і не взяла з неї обіцянки розповідати їй про кожного нового знайомого і про кожен поворот цікавої розмови. Фактично в усьому, що стосувалося цієї важливої поїздки, Морланди виявили спокій і помірність, цілком властиві звичайним почуттям у звичайних людей, аж ніяк не схожі на ті вишукані почуття й піднесені переживання, які зазвичай відчуває героїня роману, уперше покидаючи рідну домівку. Її батько, замість того щоб дати їй банківський ордер на необмежену суму або хоча б чек на сто фунтів стерлінгів, дав їй

лише десять гіней, пообіцявши прислати ще, коли буде потрібно.

За таких невиразних обставин відбулася розлука й почалася поїздка. Вона минала в приємному спокої і без небезпечних пригод. Мандрівникам не загрожували розбійники або ж буря, а їхня карета так і не перекинулась, аби з'явилася нагода познайомитися з героєм. У дорозі їм не довелося зазнати ніяких тривог, окрім побоювання місіс Аллен, що вона залишила в готелі свої черевики — побоювання, на щастя, не підтвердилось.

Вони приїхали до Бата. Кетрін була на сьомому небі. Вона звертала увагу то на одну, то на іншу привабу мальовничих околиць міста й вулиць, якими вони проїхали до готелю. Вона сюди їхала для того, щоб відчувати втіху, і була тепер щаслива.

Їх улаштували в зручних кімнатах на Палтні-стріт.

Тепер слід якось охарактеризувати місіс Аллен, щоб читач міг зрозуміти, якою мірою вчинки цієї особи, що їх можна пояснити її безцеремонністю, вульгарністю чи підозрілістю, сприятимуть розвитку головної життєвої драми героїні (тобто у який саме спосіб — перехоплюючи листи дівчини, якою опікувалася, зводячи на неї обмову чи вигнавши з дому — місіс Аллен зуміє в останньому томі роману довести бідолашну Кетрін

до притаманних життю героїні жахливих негараздів.

Місіс Аллен була однією з багатьох осіб жіночої статі, товариство яких ні в кого не викликає ніяких емоцій, окрім подиву, що у світі знайшлися чоловіки, здатні аж так захопитися ними, щоб одружитись. Серед інших жінок вона не вирізнялася ні вродою, ні талантами, ні освіченістю, ні вишуканим вихованням. Панські замашки, млява й бездіяльна добродійність і безтурботність — ось якості, якими вона привернула до себе розумного й освіченого чоловіка, котрим був містер Аллен. В одному вона була корисна для Кетрін: відрекомендувати юну даму у світському товаристві, бо не менш, ніж юна дама, вона прагнула всюди побувати й на все подивитись. Понад усе її цікавили нові моди. Вона була в полоні невинної пристрасті вишукано вдягатись. Тому знайомство нашої героїні зі світським товариством затрималося на три-чотири дні, протягом яких було з'ясовано, що нині переважно носять, а після цього для місіс Аллен була пошита наймодніша сукня. Кетрін також дещо собі купила, і, коли всі справи були залагоджені, настав нарешті знаменний вечір, коли вона мала вперше з'явитись у Верхніх залах. Її волосся було підстрижене й укладене найкращим перукарем, її одягли з усією ретельністю, і, як запевняли місіс Аллен і покоївка, вона виглядала

якнайліпше. Підбадьорена їхньою оцінкою, Кетрін сподівалася розчинитися з-поміж присутніх, не давши приводу своєю зовнішністю для якихось зауважень. Звісно, їй було б дуже приємно викликати у когось захоплення, але про це вона й не мріяла.

Місіс Аллен чепурилася так довго, що вони увійшли до бальної зали доволі пізно. Сезон був у розпалі, людей у залі було повно, і дві леді протискувались уперед самі, бо містер Аллен рушив прямісенько до кімнати для гри в карти, полишивши дам напризволяще. Місіс Аллен пройшла повз гурт чоловіків біля входу зі швидкістю, яку тільки могла розвинути, приділяючи більше уваги своїй новій сукні, ніж молодій супутниці. Кетрін, однак, вчепилася у неї, тримаючи свою покровительку під руку так міцно, що їх не могла роз'єднати загальна товкотеча. Але, на її превелике здивування, вона побачила, що, просуваючись углиб зали, вони зовсім не виходять з натовпу. Навпаки, юрба навколо них, здавалось, щільнішала. Вона сподівалася, що, достатньо відійшовши від дверей, вони легко знайдуть собі зручне місце й зможуть спостерігати за танцями. Але сталося зовсім інакше; і, хоч завдяки невтомній енергії місіс Аллен вони дісталися до найбільш віддаленої від дверей місцини, їхнє становище, проте, не зазнало змін: вони, як і до того, нічого не

бачили, окрім пір'їн на головах деяких дам. Вони продовжували просуватись уперед в пошуках кращого місця. І вдаючись раз по раз до сили й спритності, потрапили нарешті до проходу позаду найвищої лави. Тут людей було менше, ніж унизу, і звідси міс Морланд змогла нарешті окинути оком усе товариство, що перебувало під нею, і всі перешкоди, які вона щойно подолала. Вид був чудовий, і вперше за цей вечір вона відчула себе на балу. Їй дуже хотілося танцювати, але ні з ким у залі вона не була знайома. Місіс Аллен робила все, що могла зробити за таких обставин, час від часу кажучи спокійним голосом:

— Мені б так хотілось, моя люба, щоб ви змогли взяти участь у танцях! Якби тільки для вас знайшовся партнер!

Упродовж якогось часу її юна подруга була їй вдячна за співчуття, але ці фрази повторювались так часто й пуття з них було так мало, що зрештою вони почали дратувати Кетрін і їй набридло на них відгукуватись.

Вони, однак, недовго насолоджувалися затишним місцем нагорі, яке їм нелегко дісталось. Незабаром усі пішли пити чай, і їм довелося протискуватися туди разом з усіма іншими. Кетрін уже відчувала певне розчарування: вона втомилася від того, що з усіх боків її раз по раз штовхали люди з малопривабливими обличчями, серед яких

вона була такою чужою, що навіть не могла відвернути свою увагу від незручності тисняви, обмінюючись з присутніми короткими зауваженнями. І коли вони нарешті дісталися чайної кімнати, неможливість приєднатися до якихось знайомих, з кимось привітатись або попросити якогось джентльмена допомогти відчувалась особливо гостро. Містера Аллена ніде не було. І, не знаючи, що робити далі, вони були змушені присісти скраєчку столу, навколо якого вже зібралася велика компанія, яка також не знала куди себе діти і розмовляла лише поміж себе.

Перше, що зробила місіс Аллен, як тільки вони сіли, так це привітала себе з тим, що їй пощастило вберегти свою нову сукню.

— Було б просто жахливо, коли б її порвали, — сказала вона, — ти згодна? Це ж такий тонкий муслін! Як на мене, у всій залі немає нічого подібного, запевняю!

— Як прикро, — прошепотіла Кетрін, — що з-поміж усіх немає жодної знайомої людини!

— Так, моя люба, — байдуже відгукнулась місіс Аллен, — це й справді дуже прикро.

— Що ж нам робити? Леді й джентльмени за цим столом позирають на нас так, нібито дивуються, що ми сюди сіли. Ми наче набиваємося їм у компанію.

— Так, справді. Це дуже неприємно. Мені б хотілося, щоб у нас тут було багато знайомих.

— Якби їх було хоч трохи! Тоді ми принаймні могли б підійти до когось.

— Ти маєш рацію, моя люба. Коли б ми тут когось знали, ми одразу підійшли б до них. Минулого року тут були Скіннери. Якби ж то вони й зараз тут були!

— Може, тоді нам краще піти звідси? Бачите, нам навіть не пропонують чаю.

— Справді, не пропонують. Яке неподобство! Але, гадаю, нам краще посидіти тут. У такій юрбі просто неможливо дихати. Як виглядає моя зачіска, люба? Хтось мене дуже штовхнув, і я злякалась, що вона розсиплеться.

— Ні, запевняю вас, з нею все гаразд. Але, люба місіс Аллен, хіба й справді серед усієї цієї юрби ви не знаєте жодної людини? На мою думку, ви маєте бути з кимось знайомі!

— Слово честі — ні з ким! Мені б самій цього хотілося. Було б чудово, коли б у мене тут з'явилося багато знайомих і я змогла б знайти вам партнера для танців. Я так хотіла, щоб ви потанцювали. Але погляньте на цю дивну жінку! Ну ж бо й сукня! Таких уже давно не носять. Подивіться на її спину!

Через деякий час один з їхніх сусідів по столу запропонував їм чаю. Вони взяли його з вдячністю,

що стало початком обміну люб'язностями між ними та цим джентльменом, а потім протягом усього вечора, після того як уже післязакінчення танців їх розшукав містер Аллен, з ними більше ніхто не розмовляв.

— Сподіваюсь, міс Морланд, — сказав він, з'явившись, — бал вам сподобався.

— Так, дуже сподобався, — відповіла Кетрін, прикриваючи рота, щоб приховати позіх.

— Мені дуже шкода, що вона не танцювала, — сказала його дружина. — Було б добре, коли б ми знайшли для неї партнера. Я вже казала їй, яка б то була втіха, коли б Скіннери приїхали сюди цієї зими, а не минулої, або коли б Перрі завітали сюди, адже вони хотіли приїхати. Кетрін могла б танцювати з Джорджем Перрі. Шкода, що в неї не знайшлося партнера!

— Наступного разу, сподіваюсь, усе буде краще, — утішив їх містер Аллен.

Коли танці закінчились, юрба почала розходитися, і в тих, хто залишився, з'явилася можливість вільно прогулюватися по залу. І ось для героїні, яка досі грала не дуже помітну роль у подіях цього вечора, настав час, коли б вона могла привернути увагу і викликати захоплення. З кожною хвилиною людей ставало все менше, й чарівність Кетрін ставала все помітнішою. Тепер її бачили багато молодих чоловіків, які раніше до них

не наближувалися. Проте жоден з них не виказав захоплення, ніхто не назвав Кетрін богинею, і в залі не загомоніли з приводу появи нікому не знайомої красуні. Проте Кетрін дуже гарно виглядала, і коли б присутні бачили її три роки тому, зараз вони б вважали її чарівною.

І все ж таки хтось на неї прихильно подивився: вона сама чула, як два джентльмени назвали її гарненькою дівчиною. Ці слова, як і належало, добре подіяли: бал одразу ж здався їй набагато приємнішим, ніж досі. Її неவிбагливе марнолюбство було потішене. Невигадливий комплімент з вуст двох молодиків був їй приємнішим, ніж справжній героїні — п'ятнадцять сонетів, що оспівують її красу. І вже до кінця вечора вона відчувала вдячність до всіх присутніх і була цілком задоволена цим проявом уваги до її особи.

Розділ III

Кожен ранок тепер був присвячений якомусь регулярному заняттю: треба було то побігати по крамницях, то оглянути нову частину міста, то відвідати Галерею-бювет, де вони прогулювалися майже впродовж години, розглядаючи зустрічних, але не маючи можливості ні з ким заговорити. Найбільшим бажанням місіс Аллен було, як і

раніше, мати широке коло знайомств у Баті, і вона це повторювала щоранку, щоразу, коли якась обставина нагадувала їй, що вона тут нікого не знає.

Вони побували в Нижніх залах; і там доля була більш ласкавою до нашої героїні. Розпорядник відрекомендував їй партнера по танцях — молодика на ім'я Тілні, якого можна було назвати справжнім красенем. Він був двадцяти чотирьох — двадцяти п'яти років, досить високий на зріст, зі шляхетною поставою, з приємними рисами обличчя і гострим, жвавим поглядом. Його поводження було бездоганним, і Кетрін одразу ж відчула до нього симпатію. Під час танцю вони майже не могли розмовляти. За чайним столом вона переконалась, що перше враження було справедливим. Він говорив жваво й невимушено, і в його поведінці відчувалися жартівливість і лукавство, які збуджували її цікавість, хоча вона й не могла їх добре втямити. Поговоривши деякий час про те, що їх безпосередньо оточувало, він раптом сказав:

— Я дуже неуважний партнер у танцях, мем. Стільки часу минуло, а я так і не спитав, чи давно ви в Баті, чи бували тут раніше, чи були ви у Верхніх залах, у театрі, в концертах, і яке загальне враження справило на вас це місто. З мого боку це було дуже негарно. Але зараз, коли ваша ласка, чи не могли б ви дати мені відповідні роз'яснення?

Якщо ви не заперечуєте, я відразу візьмусь до справи.

— Вам нема чого турбуватися з цього приводу, сер.

— Запевняю вас, міс, що це не завдасть мені жодного клопоту. — І, відбивши на обличчі нерухому манірну посмішку, він спитав більш високим голосом: — Чи ви вже давно в Баті, міс?

— Близько тижня, сер, — відповіла Кетрін, намагаючись утриматися від сміху.

— Справді?! — вигукнув він з нарочитим здивуванням.

— Чому ви дивуетесь, сер?

— Безперечно, ви маєте рацію, — відповів він звичайним тоном. — Але ж треба було висловити з приводу вашого приїзду якесь почуття. А за подібних обставин подив є цілком доречним і не поступається жодному іншому почуттю. Але продовжімо. Чи ви колись бували тут раніше, міс?

— Ніколи, сер.

— Он як! А чи удостоїли ви своїм відвідуванням Верхні зали?

— Так, сер, я була там минулого понеділка.

— А чи були ви в театрі?

— Так, сер, я дивилася спектакль у вівторок.

— А в концерті?

— Так, сер, у середу.

— Чи сподобався вам Бат?

— Так, дуже сподобався.

— Тепер мені треба безглуздо усміхнутись, після чого ми знову зможемо поводитися поважно.

Кетрін відвернулася, не знаючи, чи може вона розсміятися.

— Здогадуюсь, що ви про мене думаєте, — серйозно сказав він. — Завтра ви відгукнетесь про мене в вашому щоденнику не дуже схвально.

— У моєму щоденнику?

— Так. Я точно знаю, що ви там напишете. «П'ятниця. Відвідала Нижні зали. Надягла мережану муслінову сукню з синьою облямівкою, прості чорні туфлі; чудово виглядала. Мене втомив своїм товариством якийсь дивний недоумкуватий юнак, який танцював зі мною і дратував мене своїми нісенітницями».

— Повірте, у мене й на думці не було нічого подібного!

— Хочете, я вам скажу, що вам слід мати на думці?

— Якщо вам завгодно.

— «Танцювала з дуже милим молодим чоловіком, якого мені відрекомендував містер Кінг. Довго з ним розмовляла — він здався мені надзвичайно обдарованим; сподіваюсь познайомитися з ним ближче». Мені б *хотілося*, міс, щоб ви написали саме *так*.

— А якщо я не веду щоденника?

— Тоді ви не сидите в цій кімнаті, а я не сиджу поряд з вами. Ці два твердження є такими ж незаперечними. Не ведете щоденника! Але як тоді ваші кузини, яких немає з вами, уявлять собі ваше життя в Баті? Як ви зможете розповісти належним чином про всі люб'язності й компліменти, що ви їх почули, якщо не будете щовечора занотовувати їх до щоденника? Як ви зможете запам'ятати з усіма подробицями свої різноманітні вбрання, своє самопочуття, свої зачіски? Ні, міс, я не настільки необізнаний зі способом життя юних леді, як вам хотілось би думати. Тільки завдяки похвальній звичці вести щоденник дами здатні так чудово писати, мають такий хороший стиль. Кожен погодиться, що писання вишуканих листів — талант переважно жіночий. Звісно, певне значення має й природа, але я впевнений, що їй істотно сприяє ведення щоденника.

— Я іноді замислювалася, — з сумнівом сказала Кетрін, — чи справді це так, що жінки пишуть листи набагато краще за чоловіків. Щиро кажучи, я не впевнена, що тут перевага завжди належить моїй статі.

— Наскільки я можу судити, жінки звичайно пишуть листи бездоганно, якщо не зважати на три маленькі вади.

— І що ж це за вади?

— Беззмістовність, повна неувага до пунктуації і купа граматичних помилок.

— Он як? Слово честі, мені, напевно, не слід було заперечувати ваш комплімент! Ви не занадто високої думки щодо жінок.

— Відтепер я не буду вважати неспростовним, що жіночі листи кращі за чоловічі, так само як і те, що жінки краще співають у дуетах або краще малюють пейзажі. У будь-якій справі, де потрібен вишуканий смак, перевага поділяється між обома статтями рівномірно.

Наразі їхню розмову перервала місіс Аллен.

— Кетрін, люба, — сказала вона, — зробіть ласку, витягніть шпильку з мого рукава. Боюся, вона вже прорвала дірку. Я б дуже засмутилася, адже це моя улюблена сукня, хоча тканина коштувала всього по дев'ять шилінгів за ярд.

— Саме так я й подумав, мем, — сказав містер Тілні, розглядаючи тканину.

— Ви розумієтеся на мусліні, сер?

— Так, і дуже добре. Я завжди сам собі купую краватки, і в цій справі я вважаюся знавцем. Моя сестра часто доручає мені вибрати їй сукню. Нещодавно я їй купив одну, і всі дами, які її бачили, визнали, що я зробив чудову покупку. Я заплатив усього по п'ять шилінгів за ярд, а це був справжній індійський муслін.

Місіс Аллен була приголомшена його здібностями.

— Чоловіки зазвичай так погано знаються на таких речах! Я ніколи не навчу містера Аллена відрізняти одну мою сукню від іншої. Ваша сестра, сер, певно, дуже вами дорожить.

— Сподіваюся, що це так, мем.

— А скажіть, сер, будьте такі ласкаві, що ви думаєте про сукню міс Морланд?

— Вона дуже гарна, мем, — сказав він, серйозно її розглядаючи, — але, гадаю, на неї погано подіє прання. Тканина дуже збіжитьься.

— Як ви можете, — сказала Кетрін, сміючись, — так... — вона мало не сказала «прикидатися».

— Я цілком з вами згодна, сер, — відповіла місіс Аллен. — Я казала міс Морланд те саме, коли вона її купувала.

— Знаєте, мем, муслін завжди може на щось згодитись. Міс Морланд зможе зробити з нього хустку, чепець або накидку. Муслін ніколи марно не пропаде. Моя сестра казала це, мабуть, разів сорок, коли купувала більше тканини, ніж їй було потрібно, або невдало розрізала її на клапті.

— Бат — чарівне місто, сер. Тут стільки чудових крамниць. На жаль, ми живемо в такій глушині. Звичайно, у нас є дуже гарні крамниці й у Солсбері, але туди так важко діставатись. Вісім

миль — шлях не близький. Містер Аллен каже, що навіть дев'ять і що так виміряно, але я впевнена, що там не може бути більше восьми. Однак я так втомлююся — повертаюся звідси зовсім знесиленою. А тут вийдеш за поріг, і через п'ять хвилин маєш усе, що тобі потрібно. Містер Тілні був достатньо чемним, щоб удати, нібито йому цікаво її слухати. І вона говорила з ним про муслін, доки знову не почалися танці. Слухаючи їхню розмову, Кетрін подумала, що він надто поблажливий до слабкостей інших.

— Про що це ви так серйозно замислилися? — спитав він, коли вони повертались до танцювальної зали. — Сподіваюся, не про вашого партнера, бо, судячи з того, як ви хитаєте головою, ваші думки вас не тішать.

Кетрін зашарілась і відповіла:

— Я взагалі ні про що не думала.

— Це дуже мудро з вашого боку. Але мені було б приємніше, коли б ви відверто мені сказали, що не хочете відповідати на моє питання.

— Що ж, не хочу!

— Дякую вам. Невдовзі ми добре узнаємо одне одного, і я дістану право вас під'юджувати. Ніщо у світі так не сприяє близькому знайомству.

Вони знову почали танцювати. І, коли бал закінчився, розсталися з бажанням — принаймні з боку дами — продовжити знайомство. Чи думала

вона про нього, коли пила тепле вино з водою і лягала спати, мріючи побачити його уві сні, — важко сказати напевно. Але я сподіваюсь, що вона згадала про нього лише коли засинала або в ранковій дрімоті, бо, згідно з думкою знаменитого письменника,¹ юній дамі не гоже закохуватися, доки джентльмен їй не освідчиться, і, отже, їй не слід думати про нього, перш ніж стане відомо, що він думає про неї. Містерові Аллену, мабуть, ще не спадало на думку, чи стане містер Тілні думати про Кетрін і чи закохається він у неї, але він не заперечував проти нового знайомства своєї юної підопічної. Ще на початку вечора він не полінувався довідатися про її партнера і дістав про нього цілком схвальні відомості, згідно з якими містер Тілні був священиком і походив з дуже шановного сімейства в Глостерширі.

Розділ IV

Наступного дня Кетрін з особливим нетерпінням заквапилася до Галереї, сподіваючись ще вранці побачити там містера Тілні й готуючись зустріти його з усмішкою. Але їй не було потреби

¹ Дивись листа містера Річардсона, № 97, том 2, «Бродяга». — *Прим. автора.*

усміхатися — містер Тілні не з'явився. У будь-яку годину дня, тоді, коли в Галереї збиралося найбільше людей, там можна було помітити будь-кого, але не містера Тілні. Щохвилини безліч людей заходило й виходило, підіймалось і спускалося сходами, — людей, до яких усім було байдуже і яких ніхто не хотів бачити. І тільки його не було.

— Яке чудове місто Бат, — сказала місіс Аллен, коли вони сіли біля величезного годинника, втопившись від гуляння по залі. — І як було б приємно, коли б у нас тут були знайомі!

Вона досить часто висловлювала це побажання, але й цього разу в місіс Аллен не було жодних підстав сподіватися, що доля буде більш прихильною до неї. Але, як нас учили: «Що б не було, ніколи не втрачай надії», бо: «Будь наполегливим — і збудуться всі мрії», і наполегливості, з якою вона щодня бажала те саме, судилося зрештою дістати справедливу нагороду, бо не минуло й десяти хвилин, як дама приблизно того ж віку, що й місіс Аллен, яка сиділа неподалік від неї і протягом кількох хвилин уважно її розглядала, раптом якнайлюб'язніше звернулася до неї з такими словами:

— На мою думку, мем, я не могла помилитись. Відтоді як я мала приємність вас

бачити, минуло багато часу, але чи не Аллен ваше прізвище?

Коли на це питання охоче відповіли, незнайомка повідомила, що її прізвище Торп. І місіс Аллен одразу ж упізнала риси своєї близької подруги, з якою вчилася в одній школі і з якою, після того як вони обидві вийшли заміж, бачилася лише один раз, до того ж багато років тому. Вони дуже зраділи цій зустрічі, як і слід було сподіватися, беручи до уваги, що протягом останніх п'ятнадцяти років їх цілком задовольняло те, що вони нічого не знали одна про одну. Були сказані компліменти з приводу того, що кожна з них чудово виглядає. І, зазначивши, як багато часу сплигло відтоді, як вони бачилися, якою несподіванкою є для них ця зустріч у Баті і як приємно побачити давнього друга, вони почали розпитувати й розповідати про свої родини, сестер і кузин, говорячи одночасно, з більшим бажанням ділячись відомостями, ніж їх отримуючи, і майже не слухаючи одна одну. У цій бесіді, однак, місіс Торп мала одну істотну перевагу над місіс Аллен — вона могла говорити про своїх дітей. І, коли вона розповідала про таланти синів і вроду дочок, повідомляла про їхні заняття та плани на майбутнє — що Джон учиться в Оксфорді, Едвард працює на кравецькому підприємстві «Мерчент Тейлорз», а Вільям плаває в морі і що всіх трьох їхні знайомі

поважають і цінують більше, ніж будь-кого в цілому світі, — місіс Аллен, яка не мала подібної втіхи і можливості ділитися ними з недовірливою та байдужою подругою, була змушена сидіти мовчки й удавати, нібито вона прислухається до всіх цих материнських звірянь, радіючи, однак, спостереженню, яке невдовзі відкрилося її проникливим очам, що мереживо на ротонді місіс Торп принаймні удвічі дешевше, ніж те, що носить вона сама.

— А ось і мої любі дівчатка! — вигукнула місіс Торп, показуючи на трьох гарненьких дівчаток, які йшли в її бік, тримаючись за руки. — Люба місіс Аллен, я прагну вам їх відрекомендувати. Вони будуть щасливі з вами познайомитись. Найвища — Ізабелла, моя старша. Вона чарівна, еге ж? Інші теж усім дуже подобаються, але Ізабелла, на мою думку, найвродливіша.

Панночки Торп були відрекомендовані. І міс Морланд, про яку на деякий час забули, також була відрекомендована. Її прізвище, здавалось, приголомшило їх усіх. І після кількох люб'язних фраз старша із сестер Торп голосно сказала до інших:

— Як міс Морланд схожа на свого брата!

— Справді, просто копія! — вигукнула мати, а потім кожна повторила двічі чи тричі:

— Я б одразу здогадалася, що це його сестра, хоч би де я її зустріла!

У першу мить Кетрін нічого не могла збагнути. Але щойно місис Торп і її дочки почали розповідати історію свого знайомства з містером Джеймсом Морландом, вона згадала, що її старший брат нещодавно заприятелював з юнаком на прізвище Торп, який учився з ним у одному коледжі, і провів останній тиждень різдвяних канікул у його домі неподалік від Лондона.

Як тільки все з'ясувалося, панночки Торп виявили найпалкіше бажання познайомитися з нею ближче, бо дружба між їхніми братами вже майже зробила їх подругами, і так далі, і таке інше. Кетрін, якій було дуже приємно це почути, відповіла з усією люб'язністю, на яку лише була здатна. І як перший доказ дружби їй було запропоновано руку старшої міс Торп, яка запросила її пройти з нею по залі. Кетрін була дуже задоволена своїм новим батським знайомством і за розмовою з міс Торп майже зовсім забула про містера Тілні. Дружба, безперечно, є найкращим бальзамом для ран від розчарувань у коханні.

У розмові вони звернулися до тем, вільне обговорювання яких якнайкраще сприяє раптовому виникненню близької дружби між двома юними дамами, — таким, як убрання, бали, флірт і людські дивацтва. Міс Торп, однак, будучи на чотири роки

старшою за міс Морланд і, отже, більш обізнаною, при обговорюванні цих тем мала істотні переваги. Вона могла порівняти бали в Баті з балами в Танбриджі, батську моду — з лондонською, могла пояснити новій подрузі, яку мають вагу зі смаком дібрані прикраси, здогадатись про флірт між джентльменом і леді, які тільки й того, що всміхнулись одне до одного, і серед густого натовпу помітити якого-небудь дивака. Ці здатності викликали в Кетрін неабияке захоплення, бо сама вона була необізнаною з такими речами. І вона пройнялася такою повагою до подруги, яка могла б завадити їхньому зближенню, коли б не жвавість і невимушеність міс Торп, а також її багаторазові запевнення в тому, як вона рада їхньому знайомству, усе це не розвіяло в Кетрін почуття благоговіння перед нею, зберігши в її серці лише палку симпатію до неї. Вони пройшлися по Галереї півдюжину разів, але для зростаючої взаємної прихильності, яка чимдалі міцніла, цього було недостатньо, і міс Торп, коли вся компанія покинула цей заклад, провела міс Морланд до самих дверей будинку містера Аллена. І там вони розпрощалися після ніжного й тривалого рукостискання, з'ясувавши, на взаємну радість, що завтра ввечері вони зустрінуться в театрі, а вранці будуть молитися в одній церкві. Кетрін одразу ж побігла нагору сходами, щоб подивитися з вікна

вітальні, як міс Торп віддалялася, йдучи вулицею. Вона захоплювалася граційністю її ходи та елегантністю її постави й сукні, від усієї душі дякуючи долі за те, що вона послала їй таку подругу.

Місіс Торп була вдовою, і не дуже заможною. Вона була життєрадісною доброзичливою жінкою, поблажливою до дітей. Її старша дочка була вельми гарною на вроду, а молодші, уявляючи себе такими ж красунями, як і їхня сестра, наслідуючи її манери та стиль у одязі, були цілком задоволені своєю долею.

Ця коротка характеристика родини потрібна для того, щоб звільнити читача від довгої й докладної оповіді самої місіс Торп про її колишні поневіряння й злигодні, на яку б забракло трьох чи чотирьох наступних розділів, і тоді довелося б сказати про вади домовласників та слуг і відтворювати з усіма подробицями розмови двадцятилітньої давності.

Розділ V

Того вечора в театрі обмін кивками й усмішками з міс Торп (хоча вони, безперечно, забирали в Кетрін багато часу), не поглинули аж так її уваги, щоб забути пошукати поглядом містера Тілні в усіх ложах, які вона тільки могла осягнути

поглядом. Але її старання були марними. Містерові Тілні п'єса була так само не до вподоби, як і Галерея. Вона сподівалась, що наступного дня їй більше пощастить. І коли ранок наступного дня випав напродив чудовий, наче на догоду її бажанню, вона майже не мала в цьому жодного сумніву. Бо погожий недільний день у Баті виганяє з кожного будинку всіх його мешканців, які, прогулюючись, висловлюють знайомим своє захоплення чудовою погодою.

Як тільки богослужіння закінчилося, Торпи й Аллени негайно об'єдналися і, перебувши в Галереї рівно стільки часу, скільки було достатньо для того, щоб дійти висновку, що тамтешня тиснява нестерпна та що в ній неможливо побачити хоча б одне шляхетне обличчя, — висновок, якого усі доходять щонеділі протягом усього сезону, — вони заквапилися до Крессента, щоб подихати свіжим повітрям у кращому товаристві. Тут Кетрін та Ізабелла, гуляючи під руку, знову насолоджувалися дружньою задушевною бесідою. Вони розмовляли довго і з великою приємністю. Але надія Кетрін зустріти свого партнера по танцях знову не справдилась. Його не було ніде. Усі спроби його знайти не мали успіху. Він не з'являвся ні на ранкових зборищах гультяїв, ні на вечірніх асамблеях, ні в Верхніх, ні у Нижніх залах, ні на костюмованих балах, ні на звичайних. Уранці він не

прогулювався пішки, не їздив верхи, не роз'їжджав у екіпажі. Його імені не було в книзі відвідувачів Галереї-бювета, а більше його ніде було шукати. Він, певно, покинув Бат. Проте він навіть не згадав, що буде тут так недовго. Ця таємничість, яка завжди сприяє героєві роману, створила в уяві Кетрін новий ореол навколо його характеру й поведінки і підсилила її прагнення щось про нього дізнатися. Від Торпів вона не могла ні про що довідатися, бо вони приїхали до Бата лише за два дні до зустрічі з місіс Аллен. Однак, про містера Тілні Кетрін часто й залюбки розмовляла зі своєю чарівною подругою, яка дуже старанно заохочувала її до цих розмов, і, отже, не давала змоги стертися з її пам'яті враженню, яке він на неї справив. Ізабелла була впевнена, що він має бути приємною молодого людиною. І не менше вона була впевнена в тому, що йому не може не подобатися її люба Кетрін і, отже, невдовзі повернеться. Особливо їй подобалося те, що він був священиком, бо вона «вважала своїм обов'язком зізнатися, що дуже прихильно ставиться до цього заняття». Вона вимовила ці слова з чимось подібним до зітхання. Мабуть, Кетрін помилилася, не зробивши спроби дізнатись у Ізабелли про причини цього делікатного виявлення почуттів. Але у тонкощах виявів любові та обов'язків дружби вона була ще недостатньо

досвідченою, аби знати, коли слід доброзичливо пожартувати, а коли — домагатися відвертості.

Місіс Аллен тепер була цілком щасливою та задоволеною Батом. Вона знайшла знайомих, і вони були, на втіху їй, родиною її найгіднішої давньої подруги й на довершення всього цього щастя вдягалися значно бідніше, ніж вона сама. Замість щоденно повторюваної фрази: «Якби в нас були знайомі в Баті!» вона почала казати: «Яка я рада, що ми зустрілися з місіс Торп!» і не менш, ніж її юна підопічна та Ізабелла, прагнула, щоб дві родини постійно спілкувались. І день здавався їй марно витраченим, якщо більшу його частину вона не була поряд з місіс Торп, ведучи з нею бесіди, у яких, однак, навряд чи був обмін думками, а часто навіть спільна тема, бо місіс Торп говорила головним чином про своїх дітей, а місіс Аллен — про свої вбрання.

Дружба поміж Кетрін та Ізабеллою розвивалася так само стрімко, яким був її початок, і вони так швидко пройшли всі стадії взаємної симпатії, яка чим далі ставала відчутнішою, що невдовзі не залишилося жодного свідчення цього почуття, якого вони б не показали одна одній або тим, хто їх оточував. Вони називали одна одну на ім'я, гуляли тільки під руку, зашпилювали одна одній шлейфи перед танцями і були нерозлучними в товаристві. І якщо дощовий ранок позбавляв їх

інших розваг, вони, незважаючи на вогкість і твань, неодмінно зустрічались і, зачинившись у кімнаті, читали роман. Так, так, роман; бо я не дотримуватимусь нешляхетного й нерозумного звичаю, поширеного серед романістів, — зневажливо засуджувати твори, які вони самі й примножують, — приєднуючись до найзапекліших ворогів романів, нагороджуючи ці твори найрізкішими епітетами й конче рідко дозволяючи їх читати власній героїні, яка, випадково розкривши роман, з незмінною огидою перегортає його нудні сторінки. Та ба! Якщо героїню одного роману не буде патрунувати героїня іншого, від кого ж іще їй чекати захисту й турботи? Я не можу цього схвалювати. Залишімо оглядачам ляяти на дозвіллі ці витвори письменницької уяви й на кожний новий роман відгукуватись безглуздими та заяжоленими фразами, якими звичайно висловлюють невдоволення в сучасній пресі. Годі зраджувати одне одного. Ми, романісти, зазнаємо більших образ, ніж будь-які інші автори. Хоча наші твори принесли читачам більше глибокої та щирої радості, ніж твори будь-якої іншої літературної корпорації у світі, жоден літературний жанр не ганили з таким завзяттям. Пиха, неуцтво й мода роблять кількість наших ворогів майже рівною кількості наших читачів. І обдаровання дев'ятисотого автора стислої історії Англії або

упорядника й видавця тому, який містить кілька дюжин рядків з Мільтона, Поупа й Прайора, статтю з «Глядача» й розділ зі Стерна, звеличуються тисячами пер, тоді як існує мало не загальне прагнення применшити здібності і знеславити працю романіста, плюндруючи твори, на користь яких свідчать лише талант, розум і смак. «Я не люблю романів», «Я рідко відкриваю романи», «Не сподівайтесь, що я часто читаю романи», «Це занадто добре для роману» — ось загальний тон. «Що ви читаєте, міс?» — «Ох, це всього лише роман!» — відповідає юна дама, відкладаючи книжку вбік з підкресленою байдужістю або миттєвим збентеженням. «Це всього лише «Цецилія», або «Камілла», або «Белінда»», або, одне слово, усього лише твір, у якому показані найсильніші прояви людського розуму, у якому є найпроникливіше знання людської природи, найвдаліше змальовані різні її зразки, а найяскравіші вияви дотепності й веселощів донесені до людей найточнішою мовою. Однак коли та сама юна дама замість подібного твору читає том «Глядача», як гордо покаже вона вам книжку та її назву! Проте, дуже мало ймовірно, щоб її справді зацікавило хоч щось із цього грубезного тому, зміст і стиль якого не можуть не викликати огиди в молодій людині зі смаком, бо надто часто його статті присвячені неправдоподібним

обставинам, непереконливим характерам і бесідам на теми, які вже давно не цікавлять жодну живу істоту; мало того, ці статті подеколи написані такою поганою мовою, що навряд чи вона залишить сприятливе враження про століття, яке її сприймало.

Розділ VI

Наступна бесіда між двома подругами, що відбулася одного ранку в Галереї-бюветі, коли вони були знайомі вісім чи дев'ять днів, наводиться тут, аби дати читачеві уявлення про їхню ніжну взаємну прихильність, а також тонкість, глибину й своєрідність їхніх думок і літературних уподобань, які становили основу цієї прихильності.

Вони заздалегідь домовилися про зустріч, і позаяк Ізабелла прийшла на п'ять хвилин раніше за подругу, то її першими словами, природно, були:

— Моя люба, що вас так затримало? Я чекаю вас цілу вічність!

— Невже я змусила вас чекати? Перепрошую, але я гадала, що не спізнююсь. Адже зараз перша година. Сподіваюсь, ви тут недавно?

— О, я чекаю вже тисячу років, не менше. Принаймні цілих півгодини. Ну, то сядьмо ось у тому кутку зали, зробімо собі таку приємність. Мені треба розповісти вам так багато всього цікавого.

Передусім, я так боялася, що піде дощ, коли збиралась уранці з дому! Здавалося, він ось-ось уперіщить, — а я б тоді геть засмутилася. Знаєте, я щойно бачила у вітрині на Мільсом-стріт маленький капелюшок, найгарніший з усіх, які тільки можна собі уявити. Він схожий на ваш, тільки не з зеленими стрічками, а з червоногарячими, і мені так закортіло його купити. Але, люба Кетрін, як у вас минув ранок? Ви продовжили читання «Удольфо»?

— Так, взялася за нього, щойно прокинулася. І вже дісталася до чорного покривала.

— Справді? Чудово! О! Нізащо у світі не скажу, що під ним сховано. Хоча вам, певно, кортить дізнатись?

— О, ще б пак! Що б там могло бути? Але ні, не кажіть, благаю вас, жодного слова! Напевно, там скелет. Я певна, що там скелет Лорентіни. О! Я в захопленні від цієї книжки! Я б із задоволенням читала її усе життя. Повірте, коли б я не домовилася з вами про зустріч, я б нізащо від неї не відірвалася.

— Люба моя, я так вам вдячна! Але коли ви закінчите «Удольфо», ми з вами почнемо читати «Італійця». І я вже приготувала для вас список з десяти чи дванадцяти таких романів.

— Справді? Яка я рада! Що ж це за романи?

— Зараз я прочитаю вам їхні назви. Вони в мене тут, у записнику. «Замок Вольфенбах»,

«Клермонт», «Таємничі застереження», «Чаклун Чорного лісу», «Опівнічний дзвін», «Сирота з Райну» та «Страшні таємниці». Цього поки що досить.

— Так, звичайно. Але чи всі вони з жахами? Чи ви впевнені, що вони всі з жахами?

— Так, цілком упевнена. Моя найближча подруга, міс Ендрюс, мила дівчина, наймиліше створіння у світі, прочитала їх усі. Коли б ви знали міс Ендрюс, ви б її обожнювали. Ви й уявити собі не можете, яку пречудову сукню вона собі плете. На мою думку, вона гарна, мов ангел, і мене так дратує, що чоловіки нею не захоплюються! Це мене страшенно дратує. Я їх за це картаю, як тільки можу.

— Картаєте? Ви картаєте чоловіків за те, що вони нею не захоплюються?

— Авжеж. Я все зроблю заради справжніх друзів. Половинчасті почуття мені невідомі. Це мені не властиво. Мої прихильності завжди надзвичайно сильні. Цієї зими на одній з наших асамблей я сказала капітанові Ханту, що, навіть якби він весь вечір до мене липнув, я з ним не танцюватиму, доки він не визнає, що міс Ендрюс гарна, мов ангел. Знаєте, чоловіки вважають, що ми не здатні на справжню дружбу, але я доведу їм, що вони помиляються. Якщо я колись почую, що хтось зневажливо про вас відгукується, він одразу ж про

це пошкодує. Проте навряд чи це станеться: адже *ви* з тих жінок, які мають великий успіх у чоловіків.

— Боже мій! — вигукнула Кетрін, червоніючи. — Що ви таке кажете?

— Я впевнена в цьому. У вас стільки жвавості, а саме цього бракує міс Ендрюс. Мушу зізнатися, що в ній є щось прісне. О! Я просто зобов'язана вам розповісти, що, коли ми вчора розстались, я помітила молодика, який дуже пильно на вас дивився. Я впевнена, що він у вас закоханий.

Кетрін почервоніла й знову запротестувала. Ізабелла засміялась.

— Слово честі, це правда! Але я бачу, у чім річ: ви байдужі до всіх, окрім того, чиє ім'я можна не називати. Більше того, я не дорікаю. Ваші почуття так легко зрозуміти. Якщо серце в полоні іншого, будь чия увага не тішить. Усе, що ніяк не пов'язано з його обранцем, здається йому таким нудним і нецікавим! Я цілковито розумію ваші почуття.

— Але вам не слід переконувати мене, що я багато думаю про містера Тілні, бо, напевно, я ніколи більше його не побачу.

— Ніколи не побачите? Люба моя, не кажіть так. Коли б ви і справді так думали, ви були б глибоко нещасні.

— Аніскільки. Не вдаватиму, що він мені зовсім не сподобався. Але коли я читаю «Удольфо»,

мені здається, що ніхто у світі не зможе зробити мене нещасною. О, це жахливе чорне покривало! Ізабелло, люба моя, я впевнена, що під ним скелет Лорентіни.

— Як дивно, що ви досі не читали «Удольфо». Місіс Морланд, мабуть, не любить романів?

— Ні, любить. Вона сама часто перечитує «Сера Чарльза Грандісона».

— «Сера Чарльза Грандісона»? Але його так важко читати! Пам'ятаю, міс Ендрюс і першого тому не могла подужати.

— Цей роман зовсім не схожий на «Удольфо», але, на мою думку, він цікавий.

— Невже? Ви мене дивуєте. Мені здавалося, що ця книжка просто нестерпна. Але Кетрін, люба моя, ви вже придумали, що вдягнете на голову сьогодні ввечері? Я твердо вирішила в усіх випадках одягатись точнісінько так, як ви. Знаєте, чоловіки іноді звертають на о́в увагу.

— Але ж для нас це неважливо? — невинно спитала Кетрін.

— Неважливо? О Боже! Я взяла собі за правило ніколи не зважати на їхню думку. Чоловіки дуже часто бувають вельми зухвалими, якщо перед ними ніяковіти й не тримати їх на відстані.

— Справді? Ніколи цього не помічала. Зі мною вони завжди дуже добре поводитися.

— О, вони такими тільки прикидаються. Це найзарозуміліші істоти у світі, які уявляють себе бозна-ким. До речі, я вже разів сто збиралася вас запитати, але весь час забуваю: хто вам більше подобається — брюнети чи блондини?

— Важко сказати. Я ще ніколи про це не думала. Мабуть, щось середнє — шатени, не дуже світлі, але й не темні.

— Дуже добре, Кетрін. Він такий і є. Я не забула вашого опису містера Тілні: «смагляве обличчя з темними очима й не дуже темне волосся». Що ж, у мене інший смак. Я віддаю перевагу світлим очам, а бліді обличчя подобаються мені більше, ніж смагляві. Адже ви не видасте мене, якщо зустрінете кого-небудь із ваших знайомих з такою зовнішністю?

— Видати вас? Що ви маєте на увазі?

— О, не мучте мене. Мені здається, я надто багато сказала. Поговорімо про щось інше.

Кетрін, трохи здивувавшись, підкорилась. Помовчавши кілька хвилин, вона вже була готова повернутися до того, що зараз цікавило її понад усе, — до скелета Лорентіни, однак подруга цьому завадила, вигукнувши:

— Ради Бога, ходімо з цього кінця зали! Можете собі уявити, ось ті двоє нахабних молодиків уже півгодини дивляться на мене. Вони

діють мені на нерви. Погляньмо в книжці, хто ще прибув до Бата. Навряд чи вони підуть за нами.

Вони пішли до столу, де лежала книжка для запису відвідувачів Галереї. І поки Ізабелла читала імена, Кетрін довелося стежити за поведінкою цих огидних молодиків.

— Вони ж не йдуть сюди? Сподіваюся, вони не настільки нахабні, аби нас переслідувати. Благаю вас, скажіть мені, якщо вони підуть у наш бік. Я твердо вирішила на них не дивитися.

За кілька хвилин Кетрін із невдаваною радістю повідомила подрузі, що та може більше не турбуватися, бо джентльмени покинули Галерею-бювет.

— А куди вони пішли? — спитала Ізабелла, квапливо обернувшись. — Один із них досить вродливий.

— Вони пішли в бік церковного подвір'я.

— Що ж, я вельми вдоволена, що ми їх спекалися. А тепер, як ви ставитеся до того, щоб піти зі мною до Едгарз Білдінгз і подивитись на мій новий капелюшок? Ви ж казали, що хотіли на нього поглянути.

Кетрін залюбки погодилася.

— Але, — додала вона, — ми можемо знову зустріти цих двох молодиків.

— О, не турбуйтеся. Якщо ми поквапимося, то встигнемо проскочити перед ними. Мені так хочеться показати вам капелюшок.

— Але якщо ми зачекаємо декілька хвилин, зустрічі можна буде взагалі не боятися.

— Повірте, це для них завелика честь. Не в моїх правилах приділяти чоловікам стільки уваги. Це їх тільки псує.

Проти такого доказу в Кетрін не було заперечень. Тож, аби підтвердити незалежність міс Торп і її рішучість дати науку представникам протилежної статі, вони подалися наздоганяти молодиків.

Розділ VII

За півхвилини вони перетнули подвір'я Галереї і дійшли до арки напроти провулку Юніон. Але там їм довелося зупинитися. Кожен, хто знайомий з Батом, знає, як тут важко перейти Чип-стріт. Ця вулиця й справді так невдало влаштована і розташована в такій несприятливій близькості до лондонської та оксфордської великих доріг, а також головного готелю міста, що жоден день не минає без того, щоб якимось дамам, незалежно від важливості їхньої справи, — купівлі солодощів або відвідування крамниці, де продаються капелюшки, або навіть (як було цього

разу) переслідування молодиків, не довелося б затриматися на одному чи другому її боці, пропускаючи екіпажі, вершників або двоколки. Від часу свого приїзду до Бата Ізабелла, хоч-не-хоч, мала долати цю перешкоду принаймні тричі на день. І тепер вона змушена була її долати й відчувати досаду ще раз, бо тієї самої миті, коли вони опинилися напроти провулку Юніон і побачили двох джентльменів, які пробиралися крізь натовп і місили грязь у цьому цікавому провулку, їм завадила перейти дорогу поява кабріолета, що його хвацько гнав поганою бруківкою самовпевнений кучер, наражаючи таким чином на страшну небезпеку не тільки своє життя, а й життя сідока та коня.

— Ох, ці мерзенні кабріолети! — вигукнула Ізабелла, підвівши очі. — Як я їх ненавиджу!

Проте її ненависть, хоч і цілком доречна, не була тривалою, бо вона, знову подивившись на екіпаж, вигукнула:

— Яка приємна несподіванка! Містер Морланд і мій брат!

— Боже мій! Це ж Джеймс! — тієї самої миті скрикнула Кетрін.

І, щойно друзі їх помітили, як коня було негайно зупинено з такою несамовитістю, що він майже став дибки, а потім джентльмени вистригнули з екіпажа, доручивши піклуватися про

нього слугі, який аж стріпнувся від раптової зупинки.

Кетрін, для якої поява брата була цілковитою несподіванкою, дуже радо зустріла його. Брат, який був дуже привітний за вдачею і щиросердо любив свою сестру, відповів їй тим же — тією мірою, якою дозволяли виразні очі міс Торп, що постійно відвертали його увагу. Люб'язність, з якою він одразу ж привітав цю леді, виявивши при цьому водночас і радість, і зніяковіння, які могли б підказати Кетрін, коли б вона краще вміла розуміти чужі почуття й менше дослухалася до своїх власних, що Джеймс, так само, як і Кетрін, завважив вроду її подруги.

Джон Торп, який тим часом віддавав розпорядження стосовно коня, невдовзі приєднався до них і належним чином винагородив Кетрін за брак уваги. Він недбало потиснув руку Ізабеллі, зате приділив належну увагу її подрузі, злегка вклонившись їй. Це був повний юнак середнього зросту, з непоказним обличчям і незграбною фігурою, який, здавалося, щоб не бути надто привабливим, одягався, як грум, а щоб не виглядати, як джентльмен, поводився невимушено, коли мав бути стриманим, і зухвало, коли невимушеність була доречною. Він вийняв з кишені годинника й спитав:

— Як ви гадаєте, міс Морланд, за який час ми доскакали з Тетбері?

— Я ж не знаю, чи це далеко звідси.

Її брат сказав, що до Тетбері двадцять три милі.

— Двадцять три? — здивувався Торп. — Двадцять п'ять, і ані на дюйм менше.

Морланд заперечив йому, посилаючись на свідчення путівників, хазяїв готелів і дорожніх знаків, але його друг відкинув їх усі, бо мав більш надійну міру відстані.

— Я переконаний, що ми проїхали двадцять п'ять миль, — сказав він. — Про це свідчить затрачений на дорогу час. Зараз пів на другу. З подвір'я готелю в Тетбері ми виїхали, коли міський годинник пробив одинадцятую. Я викличу на дуель кого завгодно в Англії, хто скаже, що мій кінь пробігає в запряжці менше, ніж десять миль за годину. Звідси й виходить рівно двадцять п'ять миль.

— У вас загубилася одна година, — сказав Морланд. — Коли ми виїхали з Тетбері, була лише десята година.

— Десята година! Клянусь життям, була одинадцятая! Я перелічив усі удари. Ваш брат, міс Морланд, доведе мене до божевілля. Погляньте-но на мого коня — ви бачили коли-небудь у своєму житті тварину, більш пристосовану для швидкого

бігу? (У цей час слуга якраз зійшов на сидіння й відганяв екіпаж.) Чудова порода! Три з половиною години на те, щоб пробігти якихось двадцять п'ять миль — що ви про це скажете? Подивіться на це створіння і спробуйте уявити собі таку нісенітницю.

— Так, кінь і справді сильно розгарячився!

— Розгарячився! До Волкотчерч на ньому жодна волосинка не ворухнулася. Погляньте на його передні ноги. Погляньте на круп. А подивіться на його ходу. Цей кінь не може пробігати менше, ніж десять миль за годину, навіть якщо його стриножити. А якої ви думки про мій кабріолет, міс Морланд? Мені він до вподоби. Гарна підвіска. Міська робота. Він у мене менше місяця. Його замовив мій друг з Крайстчерча, чудовий хлопець. Він поїздив на ньому усього кілька тижнів, доки, я думаю, наважився продати. Саме тоді я підшукував собі щось легке — навіть вирішив було уже купити парний двоколісний екіпаж. І ось раптом зустрічаю його на мості Магдалини, коли він їхав до Оксфорда минулого семестру. Він мені й кричить: «Гей, Торпе, вам часом не потрібна така шкаралупка? По-своєму найкраща, тільки я від неї страшенно втомився». «О! Чорт забирай, — відповідаю, — я саме той, хто вам потрібен. Скільки ви за неї візьмете?» І як ви гадаєте, міс Морланд, скільки він узяв?

— Не маю найменшого уявлення.

— А ви подивіться: ресорна підвіска, сидіння, дорожня скринька, ящик для зброї, крила, ліхтарі, срібне оздоблення — все, як бачите, в цілковитому порядку. Залізні частини — як нові, якщо тільки не кращі. Він заправив п'ятдесят гіней. Я зголосився одразу. Виклав гроші, і екіпаж мій.

— Повірте, — сказала Кетрін, — я так мало розуміюся на таких речах, що не можу сказати, дорого це чи дешево.

— Ні те, ні інше. Правду кажучи, могло коштувати й дешевше. Але я страх як не люблю торгуватись, а в бідолашного Фрімена з грошима було не густо.

— З вашого боку це було шляхетно, — сказала розчулена Кетрін.

— До біса! Коли я роблю щось для друзів, терпіти не можу сентиментальності.

Молодих леді спитали, куди вони прямують. І, дізнавшись про мету їхньої прогулянки, джентльмени вирішили супроводити їх до Едгарз Білдінгз і засвідчити своє шанування місіс Торп. Джеймс та Ізабелла йшли попереду. І остання була така задоволена цією обставиною, так завзято намагалася зробити цю прогулянку приємною для того, кого їй подвійно рекомендували як брата її подруги і друга її брата, і відчувала такі чисті й позбавлені будь-якого кокетування почуття, що, хоча на Мільсом-стріт вони зустріли й пройшли

повз тих двох огидних молодиків, вона анітрохи не намагалася привернути до себе їхню увагу й кинула погляд у їхній бік лише три рази.

Джон Торп ішов, звичайно, з Кетрін і після кількох хвилин мовчання поновив розмову про свій кабріолет:

— Однак, міс Морланд, хтось вам, можливо, й скаже, що це дешева річ. Але вже наступного дня я міг би продати його на десять гіней дорожче. Джексон з Оріела одразу ж запропонував мені шістдесят, — Морланд був тоді зі мною.

— Так, — сказав Морланд, почувши ці слова. — Але ви забуваєте, що до ціни входив і кінь.

— Кінь?! Чорта з два! Я б не продав свого коня й за сто гіней. Ви любите відкриті екіпажі, міс Морланд?

— Так, дуже люблю. Але не пам'ятаю, щоб я колись у них каталася. Але вони мені дуже подобаються.

— Чудово. Я буду щодня катати вас у моєму кабріолеті.

— Дякую вам, — трохи зніяковівши, сказала Кетрін, не впевнена, чи годиться їй прийняти таке запрошення.

— Завтра ми з вами їдемо на Ленсдаун-Хілл.

— Дуже вдячна. Але хіба ваш кінь не потребує відпочинку?

— Відпочинку!/? Це після того, як він пробіг сьогодні якихось двадцять п'ять миль? Дурниці! Немає нічого шкідливішого для коней, ніж відпочинок. Від нього вони дохнуть швидше, ніж від будь-чого іншого. Ні, ні, поки я тут, він у мене щодня буде тренуватися принаймні чотири години.

— Справді? — дуже серйозно спитала Кетрін. — Але ж це вийде по сорок миль у день!

— Сорок, п'ятдесят — яка різниця? Отже, завтра їдемо на Ленсдаун. Пам'ятайте, я в вашому розпорядженні.

— Як це буде чудово! — обернувшись, вигукнула Ізабелла. — Кетрін, люба, я вам майже заздрю. Але боюся, брате, третій сідок тут не поміститься.

— Третій? Авжеж! Я приїхав до Бата не для того, щоб катати тут своїх сестер. Про тебе подбає Морланд.

Це спричинилося до обміну люб'язностями між тими, хто йшов попереду. Але Кетрін не розібрала ані подробиць, ані кінця їхньої балачки. Міркування її супутника, вичерпавши тему, що їх пожвавлювала, обмежувалися тепер лише короткими й рішучими прихильними або неприхильними відгуками про зовнішність жінок, яких вони зустрічали по дорозі. З ввічливістю й повагою, як і годиться юній дівчині, котра не наважується мати власну думку, що відрізняється

від думки самовпевненого чоловіка, особливо стосовно жіночої краси, Кетрін слухала й погоджувалася, аж доки не наважилася змінити тему розмови, поставивши питання, яке давно висіло в неї на язиці:

— Ви читали «Удольфо», містере Торп?

— «Удольфо»?! О Господи! Хто завгодно, тільки не я! Я ніколи не читаю романів. У мене достатньо інших справ.

Кетрін, прикусивши язика і збентежившись, хотіла вже вибачитись за своє питання. Але він її випередив, сказавши:

— Романи сповнені дурниць і нісенітниць. Після «Тома Джонса» не було жодного хоч трохи пристойного — хіба що «Чернець». Цими днями я його прочитав. Усі інші такі безглузді.

— На мою думку, вам би обов'язково сподобався «Удольфо», якби ви його прочитали. Це дуже цікава книжка.

— Ні, їй-богу, це не для мене. Якщо я коли-небудь візьмуся за роман, то тільки за той, який написала місіс Редкліфф. Їх принаймні цікаво читати, і в них є жвавність і природність. *Це* варто читати.

— Але «Удольфо» написала, здається, місіс Редкліфф, — нерішуче сказала Кетрін, побоюючись його образити.

— Не може бути! Невже? О, так, так, я згадав. Я мав на увазі іншу безглузду книжку, що написала та жінка, через яку було стільки метушні та яка вийшла заміж за французького емігранта.

— Мабуть, ви кажете про «Каміллю»?

— Саме так! Скільки в ній неприродного й безглузлого! Старий гойдається на гойдалці! Якось я взяв перший том, погортав його і одразу збагнув, що це мені не сподобається. А втім, ще не бачивши цієї книжки, я здогадався, яке це безглуздя. Коли я почув, що вона вийшла заміж за емігранта, я зрозумів, що цей роман мені ніколи не здолати.

— Я його не читала.

— Ви нічого не втратили, можу вас запевнити. Більшої дурниці годі собі й уявити. У ній нічого й немає, окрім старого, який гойдається на гойдалці та вчить латину. І більш нічого, клянуся!

Ці критичні висловлювання, справедливість яких, на жаль, не була поцінована бідолашною Кетрін, він промовив, підходячи до будинку, де зупинилася місіс Торп і де почуття проникливого й безстороннього читача «Камілли» поступилися місцем почуттям відданого й люблячого сина, який зустрівся з матір'ю. Місіс Торп побачила їх ще здалека, дивлячись із вікна.

— А, мамо, чи живенькі-здоровенькі? — спитав він, потиснувши їй руку. — Де це ви знайшли цей чудернацький капелюшок? Ви в ньому

схожі на стару відьму. Ми з Морландом вирішили провести з вами кілька днів. Отже, доведеться вам пошукати для нас неподалік хороше житло з двома ліжками.

Таке звертання, здавалося, цілком справджувало сподівання її ніжного материнського серця, бо місіс Торп зустріла сина з найщирішою радістю. Що ж до двох молодших сестер, то до них він виявив таку саму братську прихильність, запитавши в них, чи живенькі-здоровенькі, і зазначивши, що вони обидві потвори.

Таке поводження не сподобалося Кетрін. Але містер Торп був другом Джеймса і братом Ізабелли. І до того ж на її судження про нього вплинули слова Ізабелли, яка їй сказала, коли вони пішли поглянути на новий капелюшок, що Джон вважає її найчарівнішою дівчиною у світі, а також зроблене Джоном при розставанні запрошення танцювати з ним на балу, який мав відбутися цього вечора. Коли б вона була старшою й гоноровитішою, такі залицяння не подіяли б. Але коли ти юний і невпевнений у собі, потрібна надзвичайна стійкість розуму, щоб не піддатись тому, що тебе назвали найчарівнішою дівчиною у світі й так завчасно запросили на танець. Наслідком було те, що коли брат і сестра Морланди, провівши годину в Торпів, вийшли з дому, щоб піти разом до Алленів, і Джеймс, коли за ним зачинилися двері, спитав:

«Ну, Кетрін, чи сподобався тобі мій друг Торп?», вона, замість того щоб відповісти так, як вона б це, певно, зробила, якби на неї не подіяли лестощі й почуття дружби: «Дуже не сподобався», без запинки вимовила:

— Дуже сподобався, з ним так приємно спілкуватися!

— Він і справді найчудовіший хлопець у світі. Трохи балакучий, але вам, панночкам, це, мабуть, до вподоби. А як тобі інші члени родини?

— Дуже, дуже сподобались, особливо Ізабелла!

— Приємно чути. Саме таку молоду особу я б хотів бачити твоєю подругою. У ній стільки здорового глузду, і вона така щира й привітна. Я давно хотів тебе з нею познайомити. І вона, здається, дуже тебе любить. Вона говорить про тебе з таким захопленням. А прихильними відгуками такої дівчини, як міс Торп, — сказав він, лагідно взявши її за руку, — навіть ти, Кетрін, можеш пишатися.

— Я й справді ними пишаюсь, — відповіла вона. — Я люблю її всім серцем і щаслива, що й тобі вона подобається. Ти про неї лише згадав, коли писав мені, повернувшись від Торпів.

— Я сподівався невдовзі тебе побачити. Гадаю, вам слід якнайчастіше зустрічатися, доки ви в Баті. Вона дуже мила. А яка вона розумна! Як нею

пишається її рідня! Безсумнівно, вона їхня улюблениця. Вона, певно, має великий успіх у Баті?

— Авжеж має. Містер Аллен вважає її найгарнішою дівчиною в Баті.

— Наважуся сказати, він має рацію. Не знаю жодного чоловіка, який би розумівся на жіночій вроді краще за містера Аллена. Мені немає потреби запитувати тебе, люба Кетрін, чи тобі тут подобається. Якщо в тебе є така подруга, як Ізабелла Торп, ти не можеш бути невдоволеною. Та й Аллени, я впевнений, до тебе дуже зичливі.

— О, звісно! Мені тут весело! А тепер, коли ти приїхав, я просто щаслива. Як це мило, що ти приїхав сюди здалека, щоб побачити *мене* !

Джеймс прийняв цю данину вдячності, заспокоївши своє сумління тим, що сказав щиро:

— Кетрін, я й справді дуже тебе люблю.

Далі пішла розмова про братів і сестер, — як одні вчаться, а інші ростуть, — а також про інші родинні справи. Джеймс лише одного разу відхилився від теми, знову згадавши про достоїнстві міс Торп. Ця розмова точилась, доки вони не опинилися на Палтні-стріт, де Джеймса вельми привітно зустріли містер і місіс Аллен, з яких перший запросив його з ними пообідати, а друга — визначити якість і вгадати ціну нової муфти й палантина. Попередня домовленість в Едгарз Білдінгз завадила Джеймсові прийняти

запрошення джентльмена і змусила якнайшвидше відповісти на запитання леді. І після того, як було домовлено про зустріч обох компаній у Восьмикутній вітальні, Кетрін могла нарешті поринути в піднесені й тривожні переживання над сторінками «Удольфо», забувши мирські клопоти про сукню й обід, про тривогу місіс Аллен з приводу запізнення кравчині й лише на коротку мить втішаючись думкою про те, що її вже запросили танцювати на балу.

Розділ VIII

Попри «Удольфо» й кравчиню, компанія з Палтні-стріт прибула до Верхніх залів саме вчасно. Торпи та Джеймс Морланд з'явилися лише на дві хвилини раніше. І після того, як Ізабелла виконала свій звичайний ритуал, зустрівши подругу зливою люб'язностей та усмішкою, похваливши її вбрання і позаздривши її зачісці, юні леді пішли під руку вслід за старшими до бальної зали, перешіптуючись про все, що тільки спадало їм на думку, й збуджуючи одна в одній гру уяви потиском руки або ніжною усмішкою.

Танці почалися через дві хвилини після того, як вони посідали; і Джеймс, який запросив свою даму на танець тоді ж, коли запросили його сестру, почав умовляти Ізабеллу приєднатися до тих, хто

танцював. Але Джон пішов до кімнати для гри в карти, щоб поговорити з приятелем, і Ізабелла сказала, що ні в якому разі не буде танцювати без своєї любої Кетрін.

— Можу вас запевнити, — мовила вона, — я нізащо у світі не танцюватиму без вашої сестри! Я не хочу розставатися з нею на весь вечір.

Кетрін була їй дуже вдячна за відданість, і вони просиділи поряд ще три хвилини, а потім Ізабелла, яка продовжувала говорити з Джеймсом, що сидів по іншу руку від неї, знову повернулася до його сестри й прошепотіла:

— Здається, моя люба, мені доведеться залишити вас, бо вашому братові дуже кортить потанцювати. Ви ж не проти? За хвилину повернеться Джон, і тоді ви легко мене знайдете.

У Кетрін була надто поступлива вдача, щоб, попри своє розчарування, висловити протест. У цей час усі піднялись, Ізабелла на ходу мовила: «До побачення, моя радість», — і швидко потиснула подрузі руку. Молодші міс Торп уже танцювали, і Кетрін залишалася сама поміж місіс Аллен і місіс Торп. Відсутність містера Торпа не могла її не дратувати, і не тільки тому, що їй дуже хотілося танцювати, а ще й через те, що поважна причина того, що вона не танцювала, була нікому не відома і її могли прилучити до тих юних дам, які не змогли знайти собі кавалера. Опинитися приниженою в

очах світу, нести на собі тавро безчестя, коли її серце — сама чистота, а її вчинки — сама невинність, а справжньою причиною її приниження є чиясь підступність, — одна з тих обставин, що є невід'ємною частиною життя героїні. І стійкість, з якою вона долає випробування, робить особливу честь її характеру. Кетрін теж була стійкою. Вона страждала, але ані слова ремствування не злетіло з її уст. З цього принизливого становища вона через десять хвилин перенеслася у світ більш приємних почуттів, побачивши за три ярди від їхніх фотелів — ні, не містера Торпа, а містера Тілні. Він, здавалося, просувався в їхньому напрямку, але досі ще її не помічав, отже, усмішка й рум'янець на обличчі Кетрін, що виникли при його раптовій появі, встигли зникнути, не завдавши шкоди репутації героїні. Він був, як завжди, елегантний і веселий, і захоплено розмовляв з молодою й привабливою світською дамою, яка спиралася на його руку. Кетрін одразу ж припустила, що це його сестра, і таким чином необдуманно знехтувала чудовою можливістю уявити його вже одруженим і, отже, втраченим для неї назавжди. Йдучи за простим і природним ходом думок, вона не могла припустити, що містер Тілні одружений; він не так поведився, не так розмовляв, як знайомі їй досі одружені чоловіки. Він жодним словом не прохопився про дружину, але згадував про сестру. З

цього Кетрін виснувала, що супутниця містера Тілні є його сестрою, тож замість того, щоб зробитися блідою, мов стіна, і впасти, знепритомнівши, на груди місіс Аллен, Кетрін продовжувала сидіти прямо, цілком володіючи собою, хоч її щоки стали ледь рожевішими, ніж звичайно.

Містер Тілні та його супутниця, які повільно продовжували наближатись, ішли впритул слідом за дамою, що була знайомою місіс Торп. І коли ця дама, що належала до їхнього гурту, зупинилась і заговорила з місіс Торп, вони зупинилися разом з нею, а містер Тілні, зустрівшись очима з Кетрін, одразу ж усміхнувся, виявивши таким чином, що він її впізнав. Кетрін привітно усміхнулась у відповідь, і тоді він, трохи наблизившись, заговорив з нею й місіс Аллен, яка зустріла його вельми люб'язно:

— Мені надзвичайно приємно знову бачити вас, сер. Ми вже було вирішили, що ви залишили Бат.

Він подякував їй за люб'язність і сказав, що йому довелося наступного ранку після того, як мав задоволення з ними познайомитися, на тиждень виїхати з міста.

— Що ж, сер, я гадаю, ви не шкодуєте, що повернулися. Це такий приємний куточок для молоді, як, власне, й для всіх інших. Коли містер

Аллен каже, що йому тут набридло, я відповідаю йому, що він даремно скаржиться, тому що Бат — надзвичайно миле місто. Цієї нудної пори року тут значно краще, ніж удома. І я повсякчас тверджу містеру Аллену, як йому пощастило, що стан здоров'я змусив його сюди приїхати.

— Сподіваюся, мем, що містер Аллен полюбить це місто ще й тому, що воно допоможе йому поліпшити здоров'я.

— Дякую, сер. Я не маю в цьому жодного сумніву. Наш сусід, доктор Скіннер, лікувався тут минулої зими і повернувся цілком здоровим.

— Це дуже обнадійлива обставина.

— Так, сер; але доктор Скіннер з родиною жив у Баті три місяці. Саме через це я й умовляю містера Аллена, щоб він не квапився з від'їздом.

Їхню розмову урвало прохання місіс Торп до місіс Аллен, щоб вона злегка посунулася й дозволила сісти місіс Х'юз і міс Тілні, які побажали приєднатися до їхнього гурту. Після того як дами посідали, містер Тілні постояв кілька хвилин коло них, а потім запросив Кетрін танцювати. Такий вияв уваги, хоч і приємний сам по собі, ще більше її засмутив, і, відмовляючи йому, вона жалкувала так явно, нібито їй і справді було нелегко це зробити, і коли б Торп, який невдовзі до неї підійшов, з'явився на хвилинку раніше, він би подумав, що вона надто сильно переживає цю відмову. Те, як

байдужкувато він пояснив їй, чому він затримався, анітрохи не примирило Кетрін з її участю. Під час танців Торп докладно розповідав їй про коней та собак свого приятеля, з яким він щойно розмовляв, і про їхню домовленість обмінятися тер'єрами, але його розповіді не настільки її зацікавили, щоб завадити їй раз по раз поглядати в той кінець зали, де вона залишила містера Тілні. Її люба Ізабелла, якій вона так хотіла показати цього джентльмена, кудись зникла. Вони танцювали в різних кінцях зали. Відірвавшись від своєї компанії й від усіх своїх знайомих, зазнавши розчарування раз і вдруге, Кетрін змушена була з усього цього виснувати, що завчасне запрошення на танець не обов'язково обіцяє молодій леді багато втіхи й успіху на балу. Поринувши у свої думки, вона раптом відчула чийсь дотик до плеча, і, обернувшись, побачила прямо перед собою місіс Х'юз у супроводі міс Тілні і якогось джентльмена.

— Вибачте мені цю безпосередність, міс Морланд, — сказала місіс Х'юз, — але я ніяк не могла знайти міс Торп, і місіс Торп запевнила мене, що ви не будете заперечувати, якщо я залишу цю молоду леді танцювати неподалік від вас.

Місіс Х'юз не могла розраховувати в цій залі ні на кого, хто так охоче відгукнувся б на її прохання, як Кетрін. Молодих леді відрекомендували одну одній, міс Тілні, як і

годиться, запевнила, що вона цінує виявлену їй ласку, а міс Морланд з усією делікатністю шляхетної душі дала відчутти, що для неї ця ласка зовсім не обтяжлива. І місіс Х'юз, задоволена тим, що так вдало прилаштувала свою підопічну, повернулася до своєї компанії.

У міс Тілні була струнка фігура, а також гарне обличчя з правильними рисами і приємним виразом. На відміну від міс Торп вона не була зосереджена на тому, як її приймає оточення, не намагалася виявити нарочиту елегантність, проте у всьому її вигляді відчувалося справжнє благородство. Її манери свідчили про розум і хороше виховання — вона не була ні сором'язливою, ні підкреслено невимушеною. І, здавалося, що вона вміла почувати себе молодою й привабливою і радіти балу, не намагаючись привернути до себе увагу кожного чоловіка, що опинявся коло неї, і не перебільшуючи своїх почуттів виявом захоплення, яке доходило б до екзальтації, або прикрого роздратування через кожну дрібницю. Кетрін, якій міс Тілні відразу сподобалася зовні, а ще тим, що була сестрою містера Тілні, хотілося ближче з нею познайомитись, і тому вона залюбки говорила їй все, що тільки спадало на думку і що вона мала сміливість і можливість сказати. Але труднощі, що виникають на шляху до швидкого зближення через